

Jean-Luc Lagarce

**OLIN KODUS
JA OOTASIN,
ET VIHMA
HAKKAKS
SADAMA**

(J'étais dans ma maison
et j'attendais que la pluie vienne)

© Editions Les Solitaires Intempestifs

Prantsuse keelest tõlkinud Anu Lamp

Lavastaja	Anu Lamp
Kunstnik	Martin Mikson
Kostüümikunstnik	Kristiina-Hortensia Port
Koreograaf	Renate Keerd
Valguskujundaja	Reelika Palk
Muusikaline kujundaja	Riina Roose

Etendus on ühes vaatuses.

Esietendus 24. septembril 2016 Väikeses saalis

Teatri peanäitejuht: Elmo Nüganen

Teatri direktor: Raivo Põldmaa

TALLINNA LINNATEATER

Lai 23, Tallinn 10133

www.linnateater.ee

twitter.com/linnateater

facebook.com/linnateater

Kavaleht:

koostaja **Paavo Piik**

toimetaja **Helen Männik**

kujundaja **Katre Rohumaa**

fotograaf **Siim Vahur**

Osades:

Esmasündinu

Emä

Kõige vanem naine

Teine

Kõige noorem

Küllil Teetamm

Epp Eespäev

Helene Vannari

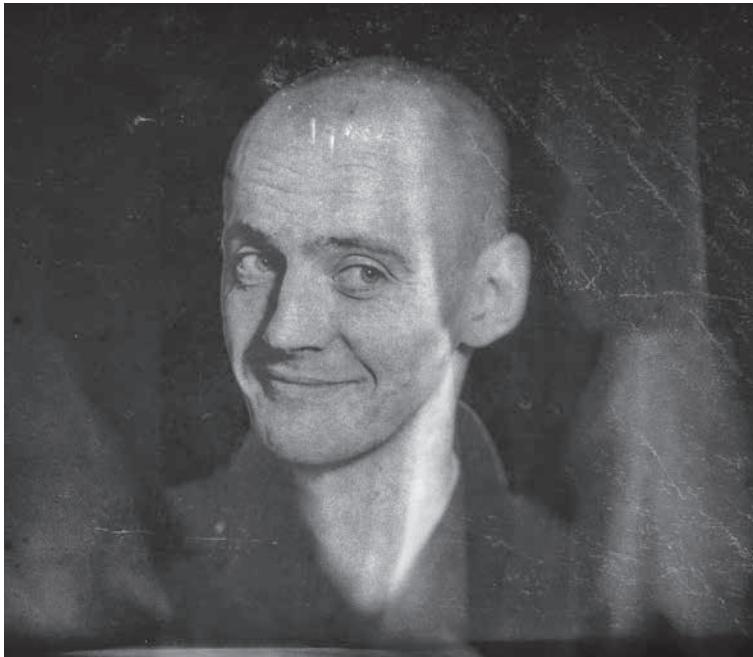
Elisabet Reinsalu

Liis Lass

Etenduse juht – Annika Rohtväli

Jean-Luc Lagarce

on prantsuse näitekirjanik, keda seni on lavastatud Linnateatris kahel korral: 2009. aastal valmis Elmo Nüganeni „Meie, kangelased“ ning aasta hiljem Uku Uusbergi „Üsna maailma lõpus“. Mõlemas lavastuses mängis Anu Lamp, kes on ka kolm Lagarce'i näidendit eesti keelde tõlkinud. Üks neist ja õieti kõige esimene oli „Olin kodus ja ootasin, et vihma hakkaks sadama“.

Lagarce sündis 1957. aastal provintsilinnas Besançonis, kus astus ka ülikooli. Tema huvideks olid varakult filosoofia ja teater ning need kaks said kokku tema magistritöös „Teater ja võim Läänes“. Õpingute ajal sai temast amatöörteatritrupi *La Roulotte* vaimne liider, millest kujunes aja jooksul välja professionaalne ja katsetuslik kooslus ning ühtlasi Lagarce'i lähimate sõprade ring, kellele ta kirjutaski näiteks hiljem näitlejate elust rääkiva „Meie, kangelased“.

Lagarce'i isikupärast kirjutamise stiili võib tõlgendada või positsioneerida mitmeti, kuid selge on see, et ta on üks kõige lihtsamini äratuntavamaid ja samas ka üks kõige mängitumaid prantsuse näitekirjanikke maailmas. Tõsi, suurem kuulsus tabas teda alles pärast surma 1995. aastal, mil ta kaotas võitluse AIDSiga. Kuigi mitmetes tema tekstides, kaasa arvatud perepoja kojusaabumisest rääkivas näidendis „Olin kodus ja ootasin, et vihma hakkas sadama“ on autobiograafiline element olemas, huvitab Lagarce'i siiski kõige enam sõnastamise ja tegutsemise vastuolu, mis saavutab oma tugevaima väljenduse teatrisituatsioonis. Nagu Tanel Lepsoo on märkinud saatesõnas 2010. aastal eesti keeles välja antud näidendikogumikule, koondavad Lagarce'i tekstid selliseid tegelasi, kelle „ainsaks mõtteks on täita sõnade abil tühik oma elus“.

Nii sõnastavadki tema tegelased üha ümber oma olukorda, kuidas meil, teil ja mul, kuidas kõigil meil viiel siin läheb ja kuidas meil siin alati on läinud...

INTERVJUU ANU LAMBIGA

Paavo Piik, september 2016

Kas sa mäletad oma esimest kokkupuudet mõne Jean-Luc Lagarce'i tekstiga – millal see oli ja kuidas see juhtus?

See kõik oli tänu Tanel Lepsoole, kes juhib Tartus kirjastust, mis annab välja prantsuse dramaturgiat. Kui ta enne oli pöördunud filoloogide poole, et nad tõlgiksid näidendeid, näiteks (Bernard-Marie) Koltèsi ja teisi autoreid, siis Lagarce'i puhul ta mõtles, et teda võiks tõlkida näitleja. Kui ma nüüd niiviisi mõtlen, siis äkki just Lagarce'i keelekasutuse pärast, tema lause formeerumise pärast. Näitleja jaoks on väga oluline, kuidas lause suus kõlab (*muheleb*). Enne mina seda nime polnud kuulnud ka mitte.

Kas sa mäletad, mis sulle sealt silma jäi või mis sinu esimene emotsioon oli, kui sa Lagarce'i lugesid?

Just nimelt see, kuidas lause formeerub. See ei ole päris selline tekst, mida võime lugeda Tiit Hennoste tekstikorpusest, mida ta on lindistanud ja kogunud oma (suulise ja arvutisuhtluse) laboris ja kus tegelikult vahel ei saa aru, mida inimesed on mõelnud – kuigi ka seda teksti on võimalik dešifreerida, ehkki sellises suulises tekstis hüpleb mõte lünklikumalt. See ei ole (Samuel) Beckett, sellisel tekstil puudub see kirjanduslik

või kunstiline filter, mis on ka Lagarce'il olemas. Lagarce on ise öelnud, et teda Beckett väga huvitas, et Beckett tegi selle ära, mida tema tahtis teha – selle, kuidas kõneldes inimese mõte hüpleb ühelt teemalt teisele.

Ja sellest ma olen ise aru saanud, isegi mitte lugedes, vaid mängides. Kui me mängisime (Oodates) Godot'd, siis selle käigus sain ma aru, mida Beckett on teinud – tegelane räägib üht, siis keegi läheb mööda, ja mõte hüppab assotsiatsioonile, mille mööduja tekitas. Ja see ei ole kuidagi kunstlik, vaid Beckett on midagi väga peent ära tabanud. Ma saan aru, mis võlus Lagarce'i Beckett'i puhul, aga see on, nagu ta ütles, ära tehtud. Nii on Lagarce'il oma tee, see, kuidas inimene püüab lauset sõnastada – ja vahel on ka temal nii, et hüppab kõrvalteedele uitama või tulevad teised mõtted pähe, aga lõpuks jõuab ta ikkagi alguse juurde tagasi. Lagarce'i puhul on võimalik seda põhilausest siiski dešifreerida, see on sõnastatum kui selline tekst, mida me räägime igapäevaselt, kus me võib-olla lauset kokku ei saa.

Selle lause võlu: see on näitlejale väga põnev ülesanne. Seda on väga raske pähe õppida – ja siis tekib veel üks selline asi, et sa ei suuda liigendada teksti, selline tunne, et niipea, kui pausi teen, siis äkki unustan midagi ära; tahaks ühe plokina ette lugeda oma monoloogi. Tegelikult see ei lähe ühes tükis, Lagarce'il on plokkide vahel tühik või tühi rida, mis annab vähemalt aimu mõtte kulgemisest nii, kuidas ta seda on näinud. Ehk et tekst peab näitlejal olema väga keelelihastes. Nagu värssi puhul, läheb selle õppimise peale lisaaeg. Samas, kui sa seda valdad...

Ehk et lava poolt vaadatuna see ongi natuke nagu värssi esitamine?

Sa ei saa hakata sinna oma teksti juurde panema, selleks, et mõte tuleks puhtalt välja, peab autori tekst olema väga täpselt peas nagu värss. Niipea, kui hakkad teksti kuidagi ümber ütleva – mis lühikese lausega on teatris võimalik, et ütlen partnerile natuke teistpidi, mõte on ju sama –, siis Lagarce'il läheb sellisel puhul põhilause laperdama.

Lagarce'il ei ole liigliha. Sul võib tekkida tunne, et ta niiviisi vahutab, aga tegelikult on tal ikkagi nii-palju-kui-vaja-nii-vähe-kui-võimalik-lause.

Kas sa Eesti autoritest tead mõnda, kelle puhul keel on sama oluline?

Mõnes mõttes see, kuidas Tammsaare võtab põhjalikult läbi ja kirjeldab oma tegelaste tundeid, selles on midagi analoogset. Mulle tundub, et ta ajab niimoodi mõnda sisetunnet peensusteni taga mõnikord, läbi sõnade. Või kirjeldab hästi põhjalikult midagi, mida keegi tundis...

Kas sulle tundub, et Eesti näitlejate keeletundlikkus laval on vähenenud ajaga või on see pigem selline tüüpiline noorus-on-hukas tüüpi jutt?

Ma arvan, et seriaalid teevad oma tööd. Ka oma ülilihtsate lausetega – või tähendab, mitte ülilihtsate, vaid selliste tühisisuliste lausetega.

Võib-olla dramaturgias tendentsina püütakse praegu tabada sellist igapäevakeelt, olla võimalikult orgaanilised – muidu tundub, et elus niiviisi ei räägita. Mis tähendab seda, et natuke keerulisema teksti väljamängimine võib osutuda probleemiks. Tegelikult peaks näitleja nautima igasuguse teksti esitamist. Lagarce'i puhul rääkida sellist teksti nii, et ta ei mõjuks kunstlikult, et ta mõjuks nii, et inimene räägibki nõnda – see on päris suur töö. Aga ma kujutan ikkagi ette, et see võiks olla näitlejale põnev ülesanne. Justkui oskuste proov.

Meil on nüüd tulnud moodi monotükid, eks ju, vahepeal neid ju kardeti tohutult ja öeldi, et keegi ei taha neid mängida. Nüüd võib-olla ollakse jälle harjutud rohkem.

Lagarce'ilt on ka ju tegelikult üks monotükk, mis on tõlgitud, aga Eestis lavastamata: „Käitumisreegleid tänapäeva ühiskonnas. Seltskondliku läbikäimise õpetus“ (*Les règles du savoir-vivre dans la société moderne*, 1993).

Seda juhtusin nägema Lagarce'i sünnikohas Besançonis ühe tema trupikaaslase ja lemmiknäitleja, Mireille Herbstmeyeri esituses, kellele see oli ka kirjutatud. See oli hästi vaimukas ja tõeliselt tore etendus. Mis võib meil natuke raskendada teksti mõistmist, on see, et näidend on kirjutatud katoliiklikusse traditsiooni.

Kas Lagarce'i näidendite puhul, nagu tema lausetes puhul, on mingid motiivid, mis korduvad? Mis teda lugude mõttes kõige rohkem huvitab või käivitab?

Kindlasti tema enda lugu, see tuleb väga selgelt välja, autobiograafiline osa. Ma olen Lagarce'i biograafiat lugenud, (Jean-Pierre) Thibaudat' oma, kes on ka Eestis käinud, ja seal on see nii selgelt sees, kui palju ta on ikkagi oma kogemuse pealt kirjutanud.

Siis on teda väga huvitanud teater ja näitleja. Isegi tema magistritöö, millega ta lõpetas ülikooli, oli teatrist. Ja siis ilmselt ka selline asi nagu dialoog teiste kirjanikega, nii nagu ta „Meie, kangelasi“ kirjutades luges Kafkat. Või samamoodi näidendis „Proua Knipperi reis Ida-Preisimaa poole“ (*Voyage de Madame Knipper vers la Prusse Orientale*, 1980), mille nimategelaseks on Anton Tšehhovi naine.

Ta on öelnud, et Beckett ja Tšehhov on autorid, kes on teda väga paelunud. Seda on aduda, et ta teatrit tajub

väga hästi. Ma olen näinud salvestust tema lavastusest „Kiilaspäine lauljatar“ (Eugène Ionesco), millega nad rändasid õige palju mööda Euroopat ringi – ja see on hästi vaimukas. No see on selline, et kohe adud, et milline huumorisoon...

Kas tegelased Lagarce'i näidendites on ka mingil moel korduvad? Kas on mingid arhetüübid või koondkujud, keda ta läbivalt kasutab?

Jah, seesama kojusaabuv poeg, kelle puhul selles näidendis võib öelda, et „kohalolek puudumises“. Mis on ka lasknud sündida sellistel tõlgendustel, et äkki teda ei olegi ja nad mängivad igal õhtul niisugust mängu. Tõesti, kui minna absurdini välja, siis seda on võimalik teha. Selline (Edward) Albee mäng lapsega, kas meil on laps või meil ei ole last („Kes kardab Virginia Woolfi?“)...

Siis kindlasti emakuju.

Panso otsis lavastustest ikka ja jälle kasvõi seda üht päiksekiirt. Mis võiks olla Lagarce'i tekstide puhul – mis on ju temaatiliselt üsna nukrad – see päiksekiir?

Ma arvan, et saalis istudes võiks tekkida see tunne – kui sul jookseb oma elu paralleelselt kõrval –, et jumala pärast ei tohi jääda kuhugi takerduma; et sa mõtsetad siis oma elu ümber või saad asjadest paremini aru,

kui sulle näidatakse nii viimase vindi peal olukorda. See nii-öelda äratõuge. Meil on väga raske mõnikord lahti sõlmida ennast, et mis siis juhtuda võib, aga piisab ühest sammust. Sa ei peagi kaugemale... lihtsalt astu see üks samm, sa ei pea kavandama kõike ette. Igasugused äraminekud kusagilt, inimesed võivad väga pikalt seda mõtet heietada, aga „mis must saab?“ hakkab kohe järgmisena peas kerima.

Kuidas sina prioritseerid oma tegemisi – tõlkijana, näitlejana, lavastajana, pedagoogina? Kas lähtud sellest, et kust minust võiks praegu kõige rohkem kasu olla? Või on see juhuslikum – kuhu elu parasjagu viib?

Tead, mina, kui mul on vaja kirjutada kuhugi, kes ma olen, siis ma kirjutan, et ma olen teenendaja. Ja ma arvan, nii on. Kõige õigem. Selles on teenimine ka sees.

Võib-olla sa mäletad, mina ise ju üldse ei kavatsenud seda tükki lavastada, ma hakkasin kaitsma seda teksti, sest me arutasime seda teatri loomenõukogus ja siis üks inimene arvas, et see ei ole hea materjal. Ma asusin kaitsma, sest ma ei arva, et see oleks kehv tekst. Iseasi, et seda on raske teha. Seda ma ei vaidlusta. Aga materjali ma ei laidaks. Ma tahaks loota, et äkki ta kasvõi sellise vaheldusena on ikkagi nauditav.

Kas seesama vahelduse otsimine pole mitte huvitav iseloomustus, kui me mõtleme tagasi sinu „Keskööpäikese“ ja tudengitega tehtud tööde peale? Sa ei olegi ju püüdnud lavastada n-ö peavooluteatrit?

Või on ikkagi see, mis ennast parasjagu huvitab. Nii on ikkagi kõige õigem... Mul ei ole seda kohustust, mis on teatris korralisel lavastajal.

„Olin kodus...“ on selline näidend, et ma naljalt ei loe üle tekste teatud aja tagant, aga seda olen aeg-ajalt lugenud selle kümne aasta jooksul, mil ta on eestikeelseks olemas olnud. Ja sellega on nii, et ma ei saa pidama, kui olen lugema hakanud, siis olen ta tervenisti läbi lugenud. Kuidagi see lumm, mis sealt tuleb...

Kui su ees oleks selline hüpoteetiline olukord, et keegi tuleb su juurde ühe materjaliga ja ütleb, Anu, siin on suurepärase materjal, ma tahaks, et sa selle tõlgiksid, ja siis tuleb keegi teine, kümme minutit hiljem, ja ütleb, Anu, mul on sulle üks suurepärase roll pakkuda ja lavastaja on ka hea, mis sa arvad, ja siis tuleb kolmas, veel kümme minutit hiljem ja pakub sulle omakorda midagi lavastada, näiteks mõne Arthur Valdese uue teose, ja siis tuleb kohe järele neljas, kes pakub sulle võimaluse erksatele tudengitele semestri eesti keelt ja kirjandust õpetada... Sellises olukorras, millest sa juhitud, kas sul on mingi selge eelistus, mida teha, või on see pigem ajas muutuv?

Kindlasti ajas muutuv. Võib-olla ma praegu teeks midagi täiesti teist. Kui kellelgi on vaja näiteks lapsi hoida, siis ma hoiaks lapsi. Või läheksin esimese klassi õpetajaks. Ma olen seda mõelnud. Alklasside õpetajaks minna. Alguse juurde.

Kas sa ootad, et äkki tuleb see juhus või oleksid ka valmis ise astuma samme selleks?

Äkki võtan ennast kokku ja astun selle sammu...

Tead, ma mõtlen näiteks seda. Meie klassijuhataja tegi sellist asja – meil oli videvikutund, lugude jutustamine, loetud raamatute ümberjutustamine kaasõpilastele. See oli tohutult müstiline tund, selle tunni ajal

muutus valgus. See oli pärastlõunane aeg, tõesti läski videvikuks. Teatrilge oli seal ka sees, aga just see jutustamise oskus ja selle õpetamine. Ma olen seda rääkinud mõnedele oma tuttavatele õpetajatele ja aru saanud sellest, kui vähe lapsed jutustavad. Olen mõelnud, et kas seda annaks kuidagi mõjutada, tuua tagasi lapsed (nutiseadmete) kaapamiste juurest. Elustada mälestus loo kuulamise võlust, mis mul on endal väga tugev. Asjad, mis on mul meeles just algkoolist. Mida andsid õpetajad, kes oskasid õpetada.

Kas see on ka kuidagi „Olin kodus...“ puhul oluline, et mees tuleb tagasi ja naised ootavad?

Ma arvan, muidugi, et naised võivad rohkem ootama jääda. Sellest loost tuleb välja, et poeg on läinud ära. – Ja üldse niisugune ohverdus, oma elu ohverdamine, võib-olla on see naistele rohkem omane. – Ei tea, kas see oli Lagarce'i mõte... Jah, need ei ole kolm venda, kes ootavad. Kui me mõtleme muinasjuttude peale, siis jah, need on kolm poega, kes kodunt ära lähevad, mitte kolm õde. Võib-olla see ikkagi on siis nii, mingi arhetüüp.

Seal on sees see sõltuvus, väga lähedane suhe õe ja venna vahel, mistõttu kogu oma meheideaal projitseeritakse vennale, ja mõnes mõttes tekib niisugune tunne, et justkui vend peaks su lõpuks ühele noormehele üle andma. Samamoodi isaga – kui isa tähelepanu on olnud rohkem pojal, siis see ebakindlus, mis võib jääda

ühte naisesse, kui isa ei ole teda imetlenud, ei ole talle öelnud, et sa oled kõige ilusam tüdruk maailmas, mis annab enesekindluse naisele...

Võib-olla oleks juhtunud meestega nii, et nad poleks suutnud oodata, oleks ära kuhtunud rutem, ma ei tea. – Või lihtsalt hääbunud. – Nagu need lood, kuidas mees pärast naise surma võib rutem kustuda. Kuidas teatud vanuses naine peab vastu kauem...

Ja ikkagi, teistpidi see on üldinimlik, et nad on nii sõltuvad üksteisest, vaatad, et justkui ei oleks, aga tegelikult on tohutult sõltuvad. Või mõtlevad ennast sõltuvaks.

Nii nagu Lagarce'il on, jäävad tema näitemängud lah-tiseks. „Meie, kangelased“ jäävad ju ka õhku rippuma. Need on hästi avatud süsteemid, igasugused asjad läbistavad pea. Kas lõpuks tuleb siis vihmavaling või mis see on? See oleks kontra sellele pealkirjale...

Lavastuse töörühm

Lavastusjuht Mart Saar

Dekoratsioonid Tiit Villemsoo juhtimisel
Airi Look, Rene Vernik,
Grete Saluste, Gert Lombiots

Kostüümid Ene Palu juhtimisel
Aalja Soome, Airiin Saar,
Tiina Uiibo, Jaana Leib

Heli Haar Tammik, Arbo Maran,
Indrek Tiisel, Lauri Urb, Nikita Šiškov

Video Lauri Urb

Valgus Emil Kallas, Neeme Jõe,
Silver Savik, Teet Orupõld

Rekvisiit Terje Kessel-Otsa, Veeli Tamm,
Margus Mänd, Laura Väljaots

Grimm Anu Konze juhtimisel
Enda Karimõisa, Annifrid Muda,
Marika Kohtring, Heldi Aun-Trepp

Riietajad Ene Villemsoo, Anneli Kõrvel,
Kristiina Maimre, Õnne Meronen

Lava Jaan Kaljuranna juhtimisel
Jaak Kaljurand, Sergei Peetso, Jasper Roost,
Tarvo Elblaus, Joonas Eskla, Ilmar Aru

Tallinna Linnateatri toetajad ja koostööpartnerid

Tallinna Kultuuriamet
Kultuuriministeerium
Eesti Kultuurkapital

Hooaja 2016/2017 peatoetaja
Utilitas

Suurtoetajad
Espak, Nordecon, Medicum, ABC Motors

Toetajad
ABC King, Advokaadibüroo COBALT,
Avision, Collistar, Dr. Hauschka, Igepa,
Iloprint, Kalev SPA, MyFitness,
Pariisi Vesi, Pro Beauté, Stillabunt, Floorin,
Sandman Grupp / Euronics, Ühisteenused

Meediapartnerid
Eesti Rahvusringhääling,
Eesti Päevaleht, Meedius Eesti

Publikut kostitavad
Paulig, Fazer Eesti, KAFO,
Marmiton, Reval Kondiiter

LEIDA RAMMO LINNATEATRI FOND

Eesti Rahvuskultuuri Fondi
juures tegutseva Leida Rammo
Linnateatri fondi eesmärgiks
on toetada Tallinna Linnateatrit
ning tunnustada teatri
loomingulist kollektiivi.

Annetusi Leida Rammo Linnateatri fondile saab teha:

Saaja: Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond

Pank: EE672200221001101347 SWEDBANK

Selgitus: Annetus Leida Rammo Linnateatri fondi